בס״ד. ש״פ וישב, נר הראשון ושבת חנוכה, מבה״ח טבת, ה׳תשל״ו

(הנחה בלתי מוגה)

מאי חנוכה כו׳ שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי׳ מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי׳ בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה[1]. וידוע הדיוק בזה בדרושי רבותינו נשיאינו[2], מדוע השאלה מאי חנוכה באה בגמרא לאחרי אריכות ופרטי הדינים דחנוכה. דלכאורה, בין אם השאלה היא (כפשטות הענין) מהו התוכן דחנוכה, ובין אם השאלה היא (כפירוש רש״י) על איזה נס קבעוה, הי׳ צריך לבאר תחילה מאי חנוכה, ואח״כ לבאר פרטי הדינים דחנוכה. גם צריך להבין[3] מ״ש שמצאו פך אחד שהי׳ מונח בחותמו של כה״ג, מהו הדיוק דחותמו של כה״ג דוקא, דלכאורה נוגע בעיקר שהי׳ מונח בחותם, ולא נגעו בו הגויים, ומה נוגע שהי׳ זה חותמו של כה״ג דוקא. ואם מפני שהכהנים הם אלו שבקיאים בעניני טומאה וטהרה [כפי שמצינו בנבואת חגי[4], והובא בגמרא בסוגיא דר״ח סגן הכהנים[5], שעניני טומאה וטהרה שאלו אצל הכהנים], הרי בשביל זה מספיק כהן סתם, ואין צורך בכהן גדול דוקא. ואף שכך היתה המציאות שהי׳ מונח בחותמו של כה״ג, הרי הסיבה לכך שענין זה הובא בגמרא היא (לא רק מפני שכך היתה המציאות, אלא) מפני שענין זה נוגע להנס. וכדמוכח מזה שלא נזכר בגמרא שמו של הכה״ג שהפך הי׳ מונח בחותמו, כיון שאין זה נוגע להנס, ומזה מוכח בנוגע לפרט שהי׳ מונח בחותמו של כה״ג דוקא, שהובא בגמרא, שענין זה נוגע להנס. גם צריך להבין בהמשך דברי הגמרא[6] בנוגע להדלקת נר חנוכה (במשך שמונת הימים שקבעום להלל ולהודאה) שמצוה להניחה כו׳ משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין, דלכאורה, מהו הקשר בין נר חנוכה למצות מזוזה[7], הרי

---

1) שבת כא, ב.

2) ד״ה מאי חנוכה תש״א (סה״מ תש״א ס״ע 58 ואילך).

3) ראה גם סה״מ תש״א שם.

4) ב, יא־יג.

5) פסחים טז, ב ואילך.

6) שבת כב, א.

7) ראה רד״ה מזוזה מימין באוה״ת חנוכה (בראשית ח״ב) שכח, א. רד״ה נר חנוכה עטר״ת (סה״מ עטר״ת ע׳ קמג), תרפ״ה (סה״מ תרפ״ה ע׳ צז).

מזוזה היא כמו כל המצוות שענינם כלים[8], משא״כ נר חנוכה הו״ע האור, ענין התורה[8], וכמ״ש[9] כי נר מצוה ותורה אור (דקאי על נר חנוכה), ומהי השייכות ביניהם שיצטרכו להיות זה כנגד זה (נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין). וגם אינו מובן מדוע מזוזה היא מימין ונר חנוכה הוא משמאל, הרי ענין המצוות (מזוזה) הוא העלאת הדברים הגשמיים מלמטה למעלה, ששייך לקו השמאל, ואילו התורה[10] (נר חנוכה) שענינה רוחניות, וכמ״ש[11] הלא כה דברי כאש, היא המשכה מלמעלה למטה, ששייך לקו הימין, וא״כ, למה נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין.

ב) **ויובן** בהקדם הביאור בדברי הגמרא שהיוונים טמאו כל השמנים שבהיכל, דלכאורה אינו מובן הדיוק (השמנים) שבהיכל, שהרי אם היו מטמאים רק השמנים שבהיכל, והשמנים שבחוץ היו נשארים בטהרתם, לא היו צריכים לנס, כי הי׳ אפשר לקחת שמן טהור מבחוץ ולהדליקו בהיכל. ועכצ״ל שטמאו כל השמנים (גם בחוץ), ומ״ש שטמאו השמנים שבהיכל היינו אפילו אלו שבהיכל.

וביאור הענין, דהנה[12], מלחמת היוונים היתה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך[13], והיינו, שמלחמתם לא היתה נגד תוכן התורה עצמה, אלא נגד הענין דתורתך, שזוהי תורתו של הקב״ה, ואילו הם רצו להפריד את התורה מנותן התורה, שישכחו ח״ו על נותן התורה [וע״ד מ״ש בגמרא[14] עה״פ[15] על מה אבדה הארץ גו׳ על עזבם את תורתי גו׳, שלא ברכו בתורה תחלה, שהפירוש בזה (כמובן מפירוש רבינו יונה[16]) שלא המשיכו את נותן התורה בתורה, והיינו, שעסקו בתורה, אבל שכחו על נותן התורה. וכן היתה גזירת היוונים, שיהי׳ עסק התורה, אבל בשכחת נותן התורה]. ועד״ז בנוגע למצוות, שהתנגדותם היתה (לא לעצם קיום המצוות, כי אם) לקיום חוקי רצונך, היינו לקיום

---

8) ראה תו״א מקץ מב, ג. סידור (עם דא״ח) שער החנוכה ער, א [שצד, ג] ואילך.

9) משלי ו, כג. וראה רש״י שם כג, ב — ד״ה בנים.

10) בהמשך לחילוק בין תורה למצוות, נזכר גם שלעת״ל יהיו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (קהלת יב, א. וראה שבת קנא, ב), שאז לא יהי׳ קיום המצוות (ראה נדה סא, ב. תניא אגה״ק סכ״ו (קמה, א). ועוד), אבל ענין התורה יהי׳ גם אז, וכמ״ש (ישעי׳ יא, ט. רמב״ם סוף הל׳ מלכים) כי מלאה הארץ דעה את הוי׳ גו׳.

11) ירמי׳ כג, כט. וראה ברכות כב, א.

12) ראה ד״ה מאי חנוכה שם. סה״מ תרצ״ב ע׳ קפה ואילך. וש״נ.

13) נוסח הודאת ״ועל הנסים״ דחנוכה.

14) נדרים פא, א. ב״מ פה, ריש ע״ב.

15) ירמי׳ ט, יא־יב.

16) הובא בר״ן נדרים שם. וראה גם ב״ח או״ח סמ״ז (ד״ה ומ״ש דאמר).

המצוות מפני היותם חוקיו של הקב״ה, חוקה חקקתי גזירה גזרתי[17] ואין לך רשות להרהר אחרי׳[18], שזהו מפני שהם רצונך, רצונו של הקב״ה. וזהו הענין שטמאו כל השמנים שבהיכל, שאפילו בהיכל, שהוא מקום קדוש שגם ישראל זר אסור ליכנס בו, הנה גם לשם נכנסו וטמאו כל השמנים, שענינו ברוחניות, שגם בלימוד התורה וקיום המצוות רצו לפעול שיהיו באופן דלהשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך.

ג) **ויובן** בהקדם משנת״ל[19] עה״פ[20] פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי, דאיתא בגמרא[21] כל העוסק בתורה ובגמ״ח ומתפלל עם הצבור, אמר הקב״ה, מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, ומבואר בזה[22], שהקב״ה הוא בחי׳ ז״א (כי בבחי׳ ז״א יש ב׳ הענינים דקדוש וברוך, ובפרטיות הם בחי׳ ז״א ומלכות), בחי׳ המדות. ולהיותו בחי׳ זעיר אנפין, שיש בו ענין הצמצום וכו׳, יכול לבוא אח״כ למצרים דקדושה, ועד למצרים דלעו״ז, והיינו, שנמצא במעמד ומצב של גלות, שלכן צריך לענין הפדי׳. וזהו שאמר הקב״ה כל העוסק בתורה וכו׳ מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני כו׳, לי (הקב״ה) היינו בחי׳ ז״א (כנ״ל), ובני (בנ״י) היינו בחי׳ המלכות [כמאמר כל ישראל בני מלכים הם[23] או מלכים[24]], וע״י העסק בתורה, שהו״ע ההמשכה מבחינת המוחין ועד לפנימיות המוחין, נעשה הענין דפדאני לי ולבני מבין אומות העולם, שהו״ע הפדי׳ מהעלם והסתר העולם. אך הנה כתיב[25] טוב ה׳ לקויו, היינו, שכל ההמשכות מלמעלה הם ע״י ג׳ הקוים. ולכן, אף שעיקר הפדי׳ היא ע״י התורה, מ״מ, כדי שהמשכת המוחין תבוא בז״א ומלכות צ״ל כל ג׳ הקוים, גם תפלה וגמ״ח. אך אעפ״כ, עיקר הפדי׳ היא ע״י התורה, שענינה קו האמצעי, שכולל ומחבר ב׳ הקוין (דימין ושמאל), ומגיע למעלה משניהם בפנימיות הכתר, ומשם נמשך עד למטה מטה. וזהו הלא כה דברי כאש, שדברי תורה אינם מקבלין טומאה[11], כי התורה נמשכת למטה כמו שהיא, ולכן בכחה להתלבש בטענות של שקר כו׳,

---

17) במדב״ר ר״פ חוקת. תנחומא שם ג. ח. ועוד.
18) רש״י ר״פ חוקת (מיומא סז, ב).
19) ד״ה פדה בשלום די״ט כסלו (לעיל ע׳ 318 ואילך).
20) תהלים נה, יט.
21) ברכות ח, רע״א.
22) סד״ה פדה בשלום תרע״ח (סה״מ תרע״ח ס״ע צח ואילך), תש״ז (סה״מ תש״ז ריש ע׳ 208).
23) שבת סז, א.
24) זח״ב כו, ריש ע״ב. הקדמת התקו״ז בתחילתה.
25) איכה ג, כה. וראה רד״ה פדה בשלום תרע״ח (סה״מ תרע״ח ע׳ צב), תש״ז (סה״מ תש״ז ע׳ 201).

ולא כמו המצוות שבכחם לברר רק עניני רשות, דלא הותרו למלאכת שמים אלא מן המותר בפיך[26]. וזהו גם הטעם[27] שנר חנוכה משמאל ומזוזה מימין (אף שנר חנוכה הו"ע התורה, המשכה, ומזוזה הו"ע המצוות, העלאה (כנ"ל)), כי, המצוות שהם בעניני הרשות ואינם באים בדבר המנגד, הם בבחינת ימין, ואילו ענין התורה נמשך גם בשמאל.

ד) **אמנם** האמור לעיל שע"י המשכת המוחין בז"א נעשה ענין הפדי', הרי זה במעמד ומצב שע"ד הרגיל. אבל אין זה מספיק במעמד ומצב שטמאו כל השמנים שבהיכל, היינו, שלא רק המדות הם באופן דהיפך הטהרה, שיש להם שייכות ללעו"ז, אלא גם המוחין (שמן) הם באופן דהיפך הטהרה. וזהו גם מה שמלחמת היוונים היתה להשכיחם תורתך, שפעלו ענין השכחה (על נותן התורה), כי, שמן מועיל לזכרון[28], ועי"ז שטמאו כל השמנים, פעלו ענין השכחה. והענין בזה, שמלחמת היוונים היתה גם נגד המוחין, וכשישנו חסרון בהמוחין אזי יכול להיות ענין החטא, כמארז"ל[29] אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות. והיינו, דכיון שחסר אצלו בענין המוחין, אזי נשארים המדות כמו שהם מצד עצמם, שהם באופן של צמצום כו' (זעיר אנפין), כנ"ל (ס"ג).

והעצה לזה היא שיהי' פך אחד כו' בחותמו של כה"ג דוקא[30]. והענין בזה[31], דהנה, הכה"ג צ"ל ביתו בירושלים ואינו זז משם[32]. וירושלים ענינה שלימות היראה (כמ"ש רבינו הזקן בלקו"ת[33] עה"פ[34] והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים), שהו"ע הביטול כו'. וזהו שהכה"ג אינו זז מירושלים, שענין הביטול הוא אצלו בתמידות. וזוהי מעלת הפך שחתום בחותמו של כה"ג דוקא, כי כהן סתם שייך לענין הטומאה, ורק כה"ג, להיותו בתכלית הביטול שאינו מציאות לעצמו כלל, הרי זה ענין שלמעלה מגדר טהרה וכו'. וענינו בעבודה הו"ע המסירת נפש על התורה ומצוותי', שענין זה הוא בשלימות אצל כאו"א מישראל, ושם אין היוונים יכולים לנגוע כו'. ועי"ז שעומדים בתנועה זו, פועלים שיהי' הענין דחנוכה כו'.

---

26) ראה שבת כח, ב. קח, א.
27) ראה ד"ה נר חנוכה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' קמו ואילך), תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ע' קג). ד"ה ואתה ברחמיך הרבים תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קפב).
28) הוריות יג, ב.
29) סוטה ג, א.
30) ראה גם בד"ה בכ"ה בכסלו (לקמן ע' 408 ואילך).
31) ראה גם אגרות־קודש ח"ב ע' יא. ע' רעח.
32) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז.
33) דרושים לר"ה ס, ב.
34) ישעי' כז, יג.

ה) **ועפ״ז** יש לבאר גם הקשר דמזוזה לנר חנוכה. והענין בזה, דהנה, ענין הביטול והקב״ע (חותמו של כה״ג), נקל יותר לפעול על עצמו בעת קיום המצוות, כיון שענינם הוא ציווי הקב״ה, אשר קדשנו במצותיו וצונו, שזוהי הכוונה כללית שבכל המצוות. משא״כ בלימוד התורה, הנה אפילו בהיותו באופן הכי נעלה, הרי כיון שענינו הבנה והשגה, חכמתכם ובינתכם[35], אזי קשה יותר לפעול את ענין הקב״ע וביטול במציאות לגמרי, באופן שלמעלה מגדר הבנה והשגה. והנה, מזוזה הו״ע המצוות (כנ״ל ס״א), ובמצוות עצמן הו״ע המסירת נפש (שבעיקרו הוא במצוות כנ״ל), שהרי במזוזה כתוב[36] שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד, וע״י קביעותה על פתח הבית באופן שמקיף את כל עניני הבית, כמאמר אונקלוס[37] שזהו כמלך השומר את עבדיו, פועלים בכל הבית את ענין המס״נ, שמע ישראל וגו׳. וענין זה צריך להיות בתור הקדמה לנר חנוכה (שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל), כי, כדי שלימוד התורה (נר חנוכה) יהי׳ כדבעי, באופן שהיוונים לא יוכלו לנגוע כו׳, יש צורך בהקדמת ענין המסירת נפש (מזוזה). ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בפסוק פדה בשלום נפשי מקרב לי גו׳, כי, קרב הו״ע המס״נ (במלחמה), ודוקא ע״י הקדמת המס״נ יכול להיות הענין דפדה בשלום, שהו״ע התורה, בירור בדרך מנוחה[38].

ו) **וזהו** מאי חנוכה כו׳ מצאו כו׳ פך אחד של שמן כו׳ ולא הי׳ בו להדליק אלא יום אחד וכו׳, שהענין דאחד (פך אחד, ליום אחד) הו״ע המס״נ בשמע ישראל גו׳ ה׳ אחד, שזוהי נקודת היהדות שהיא תמיד בשלימות אצל כאו״א מישראל. וענין זה צריך להמשיך באופן שיפעל על כל הכחות [וע״ד שמצינו שלאחרי העבודה דיוהכ״פ, שענינה שלימות עבודת התשובה שלמעלה מעבודת צדיקים גמורים, כמאמר[39] מקום שבע״ת עומדין אפילו צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד בו, ועד לאמירת שמע ישראל גו׳ ה׳ אחד, דאיתא בספרים[40] שצריך לקבל אז על עצמו מס״נ בפועל, הנה במוצאי יוהכ״פ אומרים ויעקב[41] הלך לדרכו[42], כדי להמשיך זאת בעבודת כל השנה], שזהו מה שהדליקו ממנו

35) ואתחנן ד, ו.
36) שם ו, ד.
37) ע״ז יא, א.
38) ראה סה״מ תרנ״ט ע׳ קסב [קעג] ואילך. תש״ד ע׳ 106 ואילך.
39) רמב״ם הל׳ תשובה פ״ז ה״ד (מברכות לד, ב).
40) של״ה — הובא במחזור בסוף תפלת נעילה.
41) לשון הכתוב — ויצא לב, ב.
42) ראה סה״מ תרל״ז ח״ב ע׳ תרלא.

שמונה ימים, ועד שקבעום כו׳ בהלל והודאה — להודות ולהלל לשמך הגדול[13], היינו, לא רק שמך סתם, אלא דוקא שמך הגדול[43]. ועי״ז פועלים גם דכליא רגלא דתרמודאי[1], דתרמודאי אותיות מורדת[44], וכן הוא בפשטות, כדמשמע במסכת יבמות[45] שהיו עבדי שלמה שמרדו בו ונתערבו בין התרמודים שגרמו לענינים בלתי רצויים כו׳[46], וע״י נר חנוכה מכלים (אפילו) רגלא דתרמודאי, כדאיתא בספר טור ברקת[47] ששיעור ההדלקה הוא עד שתכלה הרגל של סטרא אחרא כו׳. וזהו גם כללות הענין דפדאני לי ולבני מבין אומות העולם, שנעשה ע״י העסק בתורה וגמ״ח ומתפלל עם הצבור, תחילה באופן דכאילו פדאני, ואח״כ פועל שיהי׳ פדאני ממש, ובאופן דפדה בשלום, כמו בשלמה דכתיב בי׳[48] הוא יהי׳ איש מנוחה גו׳ שלמה יהי׳ שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו, וכן יהי׳ במלך המשיח[49], ע״י הפצת המעיינות חוצה שפועלת שתבוא בגילוי הגאולה האמיתית והשלימה[50], ובקרוב ממש.

---

43) ראה גם ד״ה ואתה ברחמיך הרבים תשי״ז (סה״מ תשי״ז ע׳ פח).

44) עמק המלך שער קרית ארבע ר״פ קיא (קח, א). קהלת יעקב ערך תרמוד. וראה אוה״ת חנוכה (בראשית ח״ה) תתקמא, ב. סה״מ תר״ל ע׳ מו. תרמ״ג ע׳ מט. המשך תער״ב פשפ״ה (ח״ב ע׳ תשצג [ח״ד ע׳ א׳עב]). סה״מ תר״ס ע׳ סג ואילך. תרע״ח ע׳ קיז. וראה אג״ק חכ״ז ע׳ רחצ בהערה.

45) ראה יבמות טז, ב. וראה לקו״ש ח״ג ע׳ 811 הערה 3. התוועדויות תשמ״ח ח״ב ע׳ 124 ואילך. תש״נ ח״א ע׳ 186. ד״ה נר חנוכה תש״כ (סה״מ תש״כ ע׳ נו). ד״ה להבין ענין נר חנוכה תשכ״ו (תו״מ סה״מ כסלו ע׳ קמא הערה 78). ד״ה נר חנוכה תשל״ג פ״ה; תשל״ה פ״ז (סה״מ תשל״ג ע׳ סח; תשל״ה ע׳ עז).

46) ראה ירושלמי תענית פ״ד סוף ה״ה. לקו״ש שם.

47) סי׳ תערב.

48) דברי הימים־א כב, ט.

49) ראה ד״ה פדה בשלום לאדמו״ר האמצעי פי״א־יב (שערי תשובה ח״א נו, א ואילך).

50) ראה אגה״ק דהבעש״ט נדפסה בכתר שם טוב בתחילתו. ובכ״מ.